

Jakob Medved: Svet se spreminja — človek in prehrana. Mladinska knjiga, Ljubljana 1967, str. 111.

V zbirki »Družboslovje za mladino« je pri Mladinski knjigi izšla v malem formatu knjiga, ki na izredno poljuden način seznanja z nekaterimi sodobnimi problemi sveta z geografskega aspekta. V knjigi so podani osnovni problemi o človekovi prehrani, podkrepljeni s podatki in s 27 kartami o posameznih dejavnostih po svetu, Evropi, Sloveniji in drugih regijah.

Knjiga je vsebinsko zelo smiselno razdeljena na tri dele, na vprašanja o kmetijskem zemljišču in njegovi izrabi, o prebivalstvu in prehrani kot rezultatu številnih dejavnikov v sodobni strukturi razporeditve dobrin in prebivalstva ter o mednarodnem povezovanju. Tudi sama razdelitev poglavij znotraj teh treh osnovnih enot je v smiselnem zaporedju: od predstavitve velikosti kmetijskih zemljišč, možnosti krčenja gozdov, različne rodovitnosti prsti in različnih rastiščnih pogojev, naravnih meja kmetijskih zemljišč in njene vrednosti, do načinov kmetijskega gospodarjenja, izredno aktualnih problemov uvajanja kmetijske mehanizacije v neevropskih deželah, nerešenih socialno-posestnih vprašanj (s posebnim ozirom na razmere v Latinski Ameriki, v Arabskem svetu in tropski Afriki ter Južni Aziji), razvoja kmetijstva v Zahodni Evropi, bega s podeželja, preslojevanju prebivalstva in nastajanju mešanih gospodinjstev, moderne agrotehnike in opuščanja zemljišč. O vseh teh problemih podaja avtor dokumentirano kratko razlago vodilnih procesov v posameznem naravnem in družbenem okolju.

V drugem delu so predstavljeni problemi svetovnega prebivalstva od kritičnega pretresa napovedi o rasti števila prebivalstva, dejavnikov razvoja prebivalstva, vprašanj eksplozije prebivalstva in s tem povezanih problemov, o velikem številu nepismenih kot pokazatelju socialne nerazvitosti do vprašanj manjšanja števila kmečkega prebivalstva, depopulacije, koncentracije prebivalstva in socialne diferenciacije prebivalstva v mestih. Skozi vsa ta poglavja so razvidne velike razlike v populacijski strukturi in razvoju med razvitimi in nerazvitimi, kar je hkrati tudi ključno vprašanje odnosov med sitimi in lačnimi.

Sledi zelo smiselno poglavje o vprašanju viška ali pomanjkanja živil glede na rast števila prebivalstva, o ustreznosti prehrane, o vprašljivosti velikih nadržov za pridobivanje hrane, o večanju hektarskih donosov in o hrani kot strateškem blagu. Avtor zaključuje svoja razmišljanja s poglavji o pomanjkanju gnojil in o uničevanju hrane s strani škodljivcev in boleznih.

V nazornem problemskem prikazu posameznih dejavnikov J. Medved polemčno in kritično prikazuje razne teorije o razvoju in razmestitvi prebivalstva ter s tem povezanega problema prehrane. Kot taka je knjiga dragocen pripomoček in namenjena širši javnosti. Bralci si lahko ob kartografskih prikazih tudi zelo hitro pridobijo prostorski pregled nad posameznimi pojavi.

Geographical Papers 2. Institut za geografijo Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1974.

Po štirih letih je izšel drugi zvezek Geographical Papers, ki je namenjen predvsem mednarodni geografski javnosti in zato prinaša razprave v angleščini, v domačem jeziku pa so samo krajši povzetki.

Kot je povedano v uvodu, prinaša ta številka razprave o dveh problemih: o položaju in regionalni razdelitvi Jugoslavije ter o prebivalstvu Hrvaške. V prvo skupino sodi Josipa Rogliča splošen oris geografskega položaja in notranjih odnosov v Jugovzhodni Evropi z razvojnega stališča. Bolj obsežen pa je prispevek Radovana Pavića o karakteristikah kompleksnega prostorskega položaja Jugoslavije, kjer podobno, kakor v svoji knjigi »Politička geografija«, s številnimi skicami zelo nazorno podaja nekatere geopolitične aspekte jugoslovskega prostora v celotnem evropskem kontekstu, na Balkanu, njegovo tranzitno vlogo kot jadranske in podonavske države ter države ob velikih komunikacijah vzdolž Save ter naprej po dolini Morave in Vardarja. Podrobneje analizira še geopolitični položaj SR Slovenije in SR Makedonije. To tematsko področje zaključuje pravzaprav vsebinsko specifična študija Velj-

ka Rogiča, v kateri slednji najprej razmišlja o tehtnosti dosedanjih regionalizacij Jugoslavije in nato poskuša opredeliti kompleksen pristop, da bi na zaključku podal kratke orise 19 osnovnih makroregionalnih enot.

V prvem prispevku drugega dela zbornika Ivan Crkvenčič na osnovi zaposlenosti aktivnega prebivalstva ugotavlja stopnjo družbeno-ekonomskega razvoja jugoslovanskih republik in pokrajin od 1953 do 1971 leta, v nadaljevanju pa to podrobneje opredeli za SR Hrvatsko po njenih petih makroregionalnih enotah. V svoji drugi razpravi pa na osnovi prirodnega prirastka in migracij po občinah analizira območja različnih trendov populacijskega razvoja SR Hrvatske v letih 1961—71. Drugačen pristop za podoben prikaz populacijskega razvoja med leti 1961—71 v SR Hrvatski po občinah ter za tipizacijo občin glede na populacijski razvoj je predstavil Mladen Friganović, s posebnim poudarkom na nerazvitih območjih, kjer je negativen populacijski razvoj posledica družbeno-gospodarskega zaostajanja v razvoju. Vse tri populacijske razprave problemsko dopolnjuje prikaz ekonomskih migracij prebivalstva iz SFRJ in SR Hrvatske v inozemstvu, ekonomskih učinkov tega in vprašanja vračanja začasno zaposlenih v tujini, ki ga podaja Ivo Baučič. Vse razprave so opremljene s številnimi kartami, kar njihovo vrednost še močno poveča.

V drugem delu razprav o populacijskih problemih posameznih makroregionalnih enot SR Hrvatske podaja Miroslav Sić dokaj podroben in kompleten pregled povojnega razvoja prebivalstva vzhodne Hrvatske, kjer so v ospredju zlasti negativna gibanja prebivalstva v pretežno agrarnih območjih. Podobno Mladen Friganović v svojem drugem prispevku predstavlja razvojne probleme prebivalstva na južnem hrvatskem Primorju (Dalmacije) od leta 1880 do danes in podrobneje analizira razlike med otoki, obalo in Zagoro. To dopolnjuje tudi s kratkim pregledom strukturnih sprememb prebivalstva. Posebej otok Krk, kot depopulacijsko območje, pa prikazuje v svoji razpravi Petrica Novosel, ki je v zadnjih letih tudi sicer že večkrat spregovorila o geografskih problemih našega največjega otoka.

Kljub temu, da je bil večji del gradiva te številke Geographical Papers že objavljen v domačih zbornikih, predvsem v Geografskem glasniku, pa je veliko tudi vsebinsko novega in metodološko obogatenega. Še posebno veljavo pa mu daje smiselno povezana predstavitev geografskih problemov velikih makroregionalnih enot.

Mirko Pak

Mitko Panov: Socialna geografija i prostorno planiranje na primerot na SR Makedonija. Prirodno matematički fakultet Skopje, Geografski institut, Posebno izdanje, knjiga 5. Skopje 1967, str. 110.

Seriji razprav o populacijskih in naselbinskih problemih, ki jih je Panov priobčil v zadnjih letih, je s tem delom dodal neke vrste sintetični prikaz teh elementov in dejavnikov v SR Makedoniji in obsežno razlago njihove pomembnosti v regionalnem planiranju. Pod dokaj ambicioznim naslovom knjige se uvodna tri, dokaj kratka, poglavja ukvarjajo s predstavitvijo predmeta socialne geografije, njenega pomena ter njenih nalog v regionalnem planiranju, pri čemer je na tem mestu obravnava predvsem populacijo kot vodilno gibalno preobrazbe prostora in naselja kot materialni rezultat vseh aktivnosti.

Prvo obsežno poglavje je namenjeno vlogi populacijskih procesov v prostorskem planiranju. Vsakega od populacijskih problemov: rast števila prebivalstva, spolno in starostno strukturo, prirodni prirastek, gospodinjstva, pismenost, narodnost, gostoto naseljenosti, dejavnostno strukturo in migracije, je avtor opredelil kot dejavnik v prostorskem planiranju in nato na razvojni način podal njihovo problematiko na primeru Makedonije.

Podobno je avtor pristopil k drugemu obsežnemu poglavju o naseljih in prostorskem planiranju, kjer je na kratko teoretično obdelal vprašanja teritorialne razporeditve, prirodnih danosti, funkcionalno strukturo, gravitacijske smernice, tipe, teritorialni razvoj, omrežje naselij, mestna naselja, vaška naselja in dodal k vsakemu poglavju še opis razmer v Makedoniji.